

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน :
กรณีศึกษา ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง

สุชาวลี ชูเอน*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง รวมทั้งศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กับตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลวังมะปราง ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และมีระยะเวลาพักอาศัยอยู่ในชุมชนไม่น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 300 ครัวเรือน และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 17 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มและการวิเคราะห์การผันแปรทางเดียว ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก นำเสนอโดยใช้วิธีการเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับต่ำ โดยเพศ สถานภาพ ในชุมชน การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน และความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ได้แก่ ขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนจากหน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชน รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐไม่มีนโยบายที่ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอย่างจริงจัง ส่วนข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยคือ ควรมีการสร้างจิตสำนึกในการหวงแหนป่าชุมชนให้กับประชาชน โดยการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ไม่ว่าจะเป็นการให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับป่าชุมชน การดูแลจัดการป่าชุมชน การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องและเป็นไปอย่างทั่วถึง และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนอย่างครบถ้วนและชัดเจน เพื่อให้ประชาชนรับทราบข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การมีส่วนร่วมของประชาชนมีประสิทธิภาพและนำไปสู่ความยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม / ประชาชน / การจัดการป่าชุมชน

* นักศึกษา ปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Abstract

The objectives of this study were to examine community participation and the factors that influence community forest management in Tambon Wangmaprang Wangwiset District, Trang Province, including problems, obstacles, and local people's suggestions through quantitative and qualitative methods. Data collection was conducted through questionnaires distributed to occupants of 300 local households, aged over 18 years, who had been residing in the area over 1 year, and in-depth interviews of 17 key informants. Statistical applications for analysis were percentage, mean, standard deviation, comparative group study, and one-way ANOVA. Data from in-depth interviews are in descriptive analysis form.

The study results indicated that there was a poor level of participation in community forest management. Gender, social status, utilizing community forest resources, perception of community forest management information and knowledge of community forest management affected people's participation (statistically significant at the 0.001 level). Household members also affected people's participation (statistically significant at the 0.005 level)

Problems and limitations associated with people's participation in community forest management were the lack of public relations on the part of public and community leadership related to community forest management and the lack of a policy to actively promote and support community forest management. The research suggests that public and private sectors should be playing important roles in promoting the community's participation. These roles consist of distributing general information related to the community forest, and efficient community forest management and utilization. Through these supporting channels, people would acknowledge and cultivate awareness of community forest conservation and community forest management would increase in efficiency and sustainability over the long run.

Keywords: Participation, People, Community Forest

บทนำ

ป่าไม้ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับสิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์ได้รับประโยชน์จากป่าไม้มากมาย นับตั้งแต่ในอดีตที่มนุษย์ได้เริ่มพึ่งพาตนเอง มนุษย์เรียนรู้ที่จะใช้ประโยชน์จากป่าไม้เนื่องจากป่าไม้เป็นแหล่งปัจจัยสี่ อันได้แก่อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค และเมื่อมนุษย์มีวิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ก็เริ่มมีการจับจองพื้นที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง มีการปฏิสัมพันธ์กันภายในสังคม มนุษย์เริ่ม

เรียนรู้ที่จะใช้พื้นที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การสร้างที่อยู่อาศัย การทำเกษตรกรรม ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ ล้วนแล้วแต่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าไม้ทั้งสิ้น การวิวัฒนาการดังกล่าวนี้สืบเนื่องเรื่อยมา จนกระทั่งถึงยุคสมัยที่ความก้าวหน้าในสังคมมนุษย์มีมากขึ้น มนุษย์เรียนรู้ที่จะคิดค้นเทคโนโลยีและวิทยาการความก้าวหน้าต่างๆ ขึ้นมาใหม่ เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต ทำให้มนุษย์เริ่มเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรม มีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติจากป่าไม้มาใช้ประโยชน์ทั้งในเรื่องการใช้พื้นที่ การนำทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ที่ได้จากป่าไม้เป็นวัตถุดิบ ทำให้ป่าไม้ถูกทำลายมากขึ้น ทั้งนี้ ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ถือได้ว่ามีคุณประโยชน์ต่อสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการทำให้วัฏจักรของน้ำสมบูรณ์ การช่วยอนุรักษ์ดินและเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร การช่วยปรับสภาพบรรยากาศให้ดำรงความสมดุลและอื่น ๆ ดังนั้น การทำลายป่าไม้หรือการทำให้ป่าไม้มีความเสื่อมโทรมจะส่งผลต่อความเป็นอยู่และสภาวะการดำรงชีวิตทั้งของสิ่งมีชีวิตทั้งมวลไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ พืช และสัตว์ก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลง และโดยธรรมชาติของป่าไม้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาตินั้น ยกที่ที่จะฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้ ดังนั้นการอนุรักษ์ป่าไม้จึงถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่มนุษย์ผู้ใช้ประโยชน์จากป่าไม้ทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมกัน

ประเทศไทยได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างชัดเจนผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504 - พ.ศ. 2509 จนถึงปัจจุบันอยู่ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - พ.ศ. 2559 การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นนั้น ล้วนแล้วแต่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับทิศทางการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติทั้งสิ้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - พ.ศ. 2559 ได้กำหนดยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนโดยมีเป้าหมายหนึ่งคือการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ โดยรักษาพื้นที่อนุรักษ์ไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 19 เพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้ได้ร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ นอกจากนี้ยังมีแนวทางการพัฒนาการคุ้มครองป้องกัน รักษา พื้นที่ป่าไม้และเขตอนุรักษ์ โดยอนุรักษ์พื้นที่เปราะบางที่มีความสำคัญเชิงนิเวศ สร้างพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างป่า วางระบบเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกถือครองที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ ควบคุมการใช้ประโยชน์พื้นที่ต้นน้ำและการใช้สารเคมี ส่งเสริมเครือข่ายอนุรักษ์และป้องกันการบุกรุก ส่งเสริมหลักการชุมชนอยู่ร่วมกับป่า ส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน ฯลฯ แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้เป็นอย่างมาก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554, น.106-108)

นอกจากการแสดงให้เห็นถึงความตระหนักและรับผิดชอบในความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ที่สะท้อนออกมาเป็นส่วนหนึ่งในนโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น การเปิดโอกาสให้กับประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ซึ่งเป็นทรัพยากรของชุมชน ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรของท้องถิ่นด้วยตนเองยังนับเป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้เกิดศักยภาพในการอนุรักษ์

และดำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากนี้ยังทำให้ประชาชนในท้องถิ่นซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ และมีความผูกพันกับป่ามาเป็นเวลานานมีโอกาสและมีสิทธิที่จะจัดการป่าไม้ของชุมชนได้อย่างยั่งยืน แนวคิดนี้จึงได้รับการยอมรับและแพร่หลาย เกิดเป็นการจัดการที่เรียกว่าป่าชุมชน ซึ่งให้โอกาสประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลรักษาป่าเพื่อใช้ประโยชน์ในชุมชน ในปัจจุบันได้มีการศึกษาและพัฒนารูปแบบของการจัดการป่าชุมชนที่หลากหลายมากขึ้นทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนผ่านนโยบายของรัฐ การร่างกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจนในการดูแลป่าชุมชนมากขึ้น

จังหวัดตรังตั้งอยู่ทางภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีการนำเอาทรัพยากรจากป่าไม้มาใช้ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเศรษฐกิจของจังหวัดตรังนั้นมีผลผลิตส่วนใหญ่มาจากการใช้ทรัพยากรป่าไม้ โดยมูลค่าของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดตรัง ในสาขาเกษตรกรรม การล่าสัตว์และการป่าไม้นั้นอยู่ในอันดับต้น ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการนำเอาทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรที่ได้จากป่าไม้มาใช้ของจังหวัดตรัง ในปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดตรังมีทั้งสิ้น 1,608,636 ไร่ โดยพื้นที่ในอำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง มีป่าชุมชนมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากอำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มเชิงเขา สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าสงวนแห่งชาติ (ป่าคลองสี-ทอนแจ้) ซึ่งสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.) ได้รับมอบพื้นที่จากกรมป่าไม้เพื่อดำเนินการปฏิรูปที่ดินให้กับเกษตรกร ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญคือยางพาราและปาล์มน้ำมัน นอกจากนี้ ยังมีการทำนาในบริเวณที่ลุ่ม ปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ ดังนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่ในอำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง จึงเป็นพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งมีราษฎรเข้าทำกินอยู่ เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์แต่ยังขาดความเหมาะสมในการใช้ประโยชน์ของพื้นที่และปัจจัยสนับสนุน เช่น แหล่งน้ำ ความรู้ทางการเกษตรของประชาชน และความไม่มั่นใจในกรรมสิทธิ์ของตน ซึ่งหากไม่มีการจัดการแก้ไขที่เหมาะสมอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมส่วนอื่นที่มีความเกี่ยวข้องได้ ดังนั้น จึงได้มีการเริ่มจัดตั้งโครงการป่าชุมชนในอำเภอวังวิเศษและได้มีการดำเนินโครงการป่าชุมชนนับตั้งแต่พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบันแล้วทั้งสิ้น 17 โครงการ เป็นพื้นที่ 2,141 ไร่ การดำเนินการจัดตั้งโครงการป่าชุมชนในแต่ละโครงการนั้น แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการใช้พื้นที่ป่าไม้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของสังคม นอกจากนี้ พื้นที่ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง ยังเป็นตำบลที่มีการจัดตั้งโครงการป่าชุมชนที่มีจำนวนพื้นที่มากที่สุด พื้นที่ป่าชุมชนเหล่านั้นต่างเกิดขึ้นจากการที่ประชาชนในชุมชนแต่ละชุมชนเห็นความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ของตน ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันของประชาชนในท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดและรับทราบถึงปัญหา โดยประชาชนเหล่านั้นต่างได้เข้ารวมกันในการดูแลรักษาพื้นที่ป่าแต่ละส่วนในชุมชนของตน ซึ่งชุมชนมีความต้องการที่จะอนุรักษ์ไว้เป็นสมบัติของส่วนรวม จึงได้ทำการเสนอโครงการต่อหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้อง

เพื่อขออนุมัติและขอรับการสนับสนุน โดยป่าชุมชนในตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรังนั้น มีการดำเนินโครงการแล้วทั้งสิ้น 6 โครงการ คิดเป็นพื้นที่ถึง 1,934 ไร่ และเนื่องด้วยความใกล้เคียงกัน ในด้านภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ ทำให้ป่าชุมชนทั้ง 6 โครงการนั้น มีลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ในลักษณะเดียวกัน โดยในปัจจุบัน พื้นที่ป่าชุมชนในตำบลวังมะปราง เป็นพื้นที่ป่าชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชนให้ประชาชนสามารถเข้ามา จัดการป่าชุมชนด้วยตนเอง โดยนอกจากการใช้ประโยชน์ของประชาชนในด้านการเก็บพืชสมุนไพรแล้ว ยังได้มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การทัศนศึกษาจากหน่วยงานภายนอก การสร้างศาลาการเรียนรู้ของป่าชุมชน การประชุมประชาชนทุกเดือนเพื่อรับทราบความคืบหน้าเกี่ยวกับพื้นที่ป่าชุมชน และการดูงานจากหน่วยงานภายนอก เพื่อเสริมความเข้มแข็งและการมีบทบาทของประชาชนในการจัดการ ป่าชุมชน (แผนพัฒนาสามปี พ.ศ.2552-พ.ศ.2554 องค์กรบริหารส่วนตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมและศึกษาปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนของตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง รวมทั้งศึกษาปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการจัดการป่าชุมชน เพื่อเป็นแนวทาง ในการวางแผน ปรับปรุงแก้ไข อันจะนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนตลอดจนองค์กร ท้องถิ่นและหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง
2. ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง
3. ศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่า ชุมชน ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการป่าชุมชนใน 4 ขั้นตอนคือ การมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนหรือโครงการ การมีส่วนร่วมในการ ปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรังเป็น พื้นที่ในการศึกษา เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีป่าชุมชนมากที่สุดของจังหวัดตรัง คือมีพื้นที่ ป่าชุมชนถึง 1,934 ไร่ จากจำนวนพื้นที่ป่าชุมชนของจังหวัดตรังทั้งหมด 7,833 ไร่

3. ขอบเขตด้านประชากร ในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของประชากรซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนของครัวเรือนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และอาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี เนื่องจากเป็นผู้ที่มีศักยภาพในการตอบแบบสอบถาม

สมมติฐานการวิจัย

ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนแตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม และปัจจัยสนับสนุน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษา ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 ราย โดยมีโครงสร้างแบบสอบถามดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพหลัก อาชีพเสริม ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ต่อเดือนของครัวเรือน สถานภาพในชุมชน ระยะทางจากที่พักอาศัยถึงป่าชุมชน การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชน แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสาร และความถี่ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชน

ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับการให้คุณค่าต่อป่าชุมชน

ส่วนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน

ส่วนที่ 6 คำถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งได้ทำการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview Guideline) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) รวมทั้งสิ้น 17 ราย โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์มาทำการประมวลผลโดยคอมพิวเตอร์ โดยลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์การผันแปรทางเดียว (One-way Analysis of Variance : ANOVA) และการทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม (t-test) ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก นำเสนอโดยใช้วิธีการเชิงพรรณนา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมและปัจจัยสนับสนุน จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 60.30) มีอายุระหว่าง 38-47 ปี (ร้อยละ 39.70) มีระดับการศึกษาประถมศึกษาหรือต่ำกว่า (ร้อยละ 62.00) มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 83.70) มีอาชีพหลักคือทำการเกษตร (ร้อยละ 77.00) ไม่มีอาชีพเสริม (ร้อยละ 85.00) และกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากที่สุดอาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นระยะเวลาระหว่าง 16-30 ปี (ร้อยละ 32.70) นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 3-6 คน (ร้อยละ 90.00) มีรายได้ต่อเดือนของครัวเรือนอยู่ระหว่าง 10,001-30,000 บาท (ร้อยละ 59.70) ไม่มีสถานภาพในชุมชน (ร้อยละ 51.30) มีระยะทางจากที่พักอาศัยถึงป่าชุมชนอยู่ระหว่าง 1-3 กิโลเมตร (ร้อยละ 65.30) และเคยใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน (ร้อยละ 58.00)

ส่วนปัจจัยสนับสนุนพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชนอยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 86.30) มีความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 44.00) มีการให้คุณค่าต่อป่าชุมชนอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 88.30)

1.2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน จากการศึกษาในระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่าง สามารถจำแนกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยพิจารณาตามค่าร้อยละ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในภาพรวมในระดับต่ำ ร้อยละ 82.00 รองลงมามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในภาพรวมในระดับปานกลาง ร้อยละ 11.70 และมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในภาพรวมในระดับสูง ร้อยละ 6.30 ตามลำดับ โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 24.91 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 18.54 คะแนนสูงสุดเท่ากับ 72 คะแนน และคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 0 คะแนน

1.3 การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมและปัจจัยสนับสนุนกับการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สถิติวิเคราะห์การผันแปรทางเดียว (One-way Analysis of Variance) และการทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม (t-test) จากผลการวิจัยครั้งนี้ ปรากฏว่าปัจจัยเพศ สถานภาพในชุมชน การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชน และความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชนมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และปัจจัยจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนปัจจัยอื่นๆคือ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพหลัก อาชีพเสริม ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน รายได้ต่อเดือนของครัวเรือน ระยะทางจากที่พักอาศัยถึงป่าชุมชน และการให้คุณค่าต่อป่าชุมชนไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน จำนวน 17 คน พบว่า ในปัจจุบัน พื้นที่ป่าชุมชนในตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง มีรูปแบบการดำเนินงานโดยการดูแลของศูนย์ประสานงานป่าไม้จังหวัด มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนผ่านทางกิจกรรมต่างๆ แต่ทั้งนี้ เนื่องจากประชาชนไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างครบถ้วน ทำให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนค่อนข้างน้อย รวมถึงประชาชนส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพเกษตรกร ทำให้ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการดูแลผลผลิตของตน นอกจากนี้ การจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ยังขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง แต่ทั้งนี้ การจัดการป่าชุมชนที่ผ่านมาที่ได้ดำเนินการไปแล้วนั้น ทำให้เกิดผลในทิศทางที่ดีขึ้นต่อป่าชุมชน เช่น การบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชนลดลง โดยประชาชนควรเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของป่าชุมชนมากขึ้น ในส่วนของปัญหาและอุปสรรค รวมไปถึงแนวทางแก้ไขการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนนั้น ทางหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญกับการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างครบถ้วนและทั่วถึงผ่านสื่อต่างๆให้มากขึ้น เพื่อประชาชนจะได้รับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างครบถ้วนและยังช่วยปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของในป่าชุมชนให้แก่ประชาชน

อภิปรายผลการวิจัย

1. อภิปรายผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับต่ำ ทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชนอยู่ในระดับต่ำ

นอกจากนี้ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศชาย มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 6 คน มีสถานภาพในชุมชน เคยใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลาง มีความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลาง มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนมากกว่ากลุ่มตัวอย่างอื่นๆ

2. ปัญหา อุปสรรคในการมีส่วนร่วม

ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนจากการศึกษา พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับต่ำ เนื่องจากประชาชนไม่ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนจากหน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชนเท่าที่ควร หน่วยงานภาครัฐไม่มีนโยบายที่ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอย่างต่อเนื่อง ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชนอย่างถูกต้องและประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนเนื่องจากมีภาระหน้าที่ในการประกอบอาชีพ และการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารยังมีไม่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

1. จากการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับต่ำ ดังนั้นผู้นำชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ประชาชนได้มีบทบาทในการจัดการป่าชุมชนให้มากขึ้น โดยการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เช่นการนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชนอื่น ๆ ที่มีรูปแบบการจัดการป่าชุมชนที่มีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จมาปรับใช้กับป่าชุมชนในท้องถิ่นของตน เพื่อให้ประชาชนมีความรู้สึกมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของป่าชุมชน

2. จากการวิจัยพบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับต่ำ ไม่ว่าจะเป็นในขั้นตอนการกำหนดแผนหรือโครงการการจัดการป่าชุมชน ขั้นตอนการปฏิบัติการจัดการป่าชุมชน ขั้นตอนการรับผลประโยชน์จากการจัดการป่าชุมชน และขั้นตอนการประเมินผลการจัดการป่าชุมชน ดังนั้น ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งส่งเสริมและให้โอกาสประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนเหล่านี้ให้มากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและร่วมวางแผนเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน มีส่วนร่วมในการเสียสละเวลาและทรัพยากรที่มีในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับป่าชุมชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนที่ตนพัฒนาได้มากขึ้นเพื่อให้ประชาชนมีความรู้สึกผูกพันกับป่าชุมชน ตลอดจนให้ประชาชนได้เข้ามาติดตาม ตรวจสอบการจัดการป่าชุมชนและประเมินผลการจัดการป่าชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐและผู้นำชุมชน เพื่อฝึกฝนให้ประชาชนมีกระบวนการคิดวางแผน ปฏิบัติ รวมถึงติดตามผลการดำเนินงานการจัดการป่าชุมชนอย่างเป็นระบบ

3. จากการวิจัยพบว่า ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน และกลุ่มประชาชนส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา โดยประชาชนที่มีความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลางมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ นอกจากนี้ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างตอบคำถามในส่วนของความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชนในบางข้อคำถามผิดเป็นจำนวนมาก ดังนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรดำเนินการประชาสัมพันธ์ ฝึกอบรมและให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชน ให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องมากขึ้นและสามารถนำไปประยุกต์กับป่าชุมชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งติดตามผลอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งส่งเสริมระดับความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชนของประชาชนและการให้คุณค่าต่อป่าชุมชนที่อยู่ในระดับสูงอยู่แล้วให้เพิ่มมากขึ้น และให้การศึกษากับเยาวชนรุ่นหลังเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องป่าชุมชน และการจัดการป่าชุมชนให้มากขึ้นเช่นเดียวกัน

4. จากการวิจัยพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับต่ำ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชนอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ดังนั้นผู้นำชุมชนและ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนา ปรับปรุงสื่อสำหรับใช้ในการประชาสัมพันธ์หรือให้ข้อมูลต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ วารสาร หรือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เป็นต้น โดยให้มีรูปแบบที่ประชาชนสนใจและสามารถจดจำได้มากขึ้น ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชน โดยมีช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่สะดวกที่สุด 3 อันดับแรกเป็น โทรทัศน์ เจ้าหน้าที่รัฐ และวารสาร/สิ่งพิมพ์ นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมถึงผู้นำชุมชนควรมีการพัฒนาและส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชนผ่านช่องทางต่าง ๆ เพิ่มเติม เช่น สถานีวิทยุชุมชน โดยเลือกเวลาที่ประชาชนสามารถรับฟังข้อมูลข่าวสารได้ เช่น เวลาเย็นหลังเลิกงาน เป็นต้น เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้ให้กับชุมชนที่อยู่รอบพื้นที่ป่าชุมชน รวมถึงการฝึกอบรม เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้เกิดความตระหนักในคุณค่าและเห็นถึงความสำคัญของการเข้าร่วมจัดการป่าชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

5. จากการวิจัยพบว่าการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ดังนั้นผู้นำชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยทั้งนี้ การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนนั้นต้องเป็นการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และผลที่ตามมานอกจากนี้คือ ประชาชนจะตระหนักถึงคุณค่าของป่าชุมชน ทำให้เกิดความรู้สึกรัก ห่วงแหน และผูกพันในทรัพยากรป่าชุมชนที่มีอยู่ในพื้นที่ นำไปสู่การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนที่มากยิ่งขึ้นได้

6. จากการวิจัยพบว่า การที่ประชาชนมีสถานภาพในชุมชนมีผลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน โดยประชาชนที่มีสถานภาพในชุมชนมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนสูงกว่าประชาชนที่ไม่มีสถานภาพในชุมชน ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐและเอกชนรวมถึงผู้นำชุมชนควรสร้างความตระหนักให้ประชาชนในพื้นที่ทุกคนมีความรู้สึกผูกพัน และเกิดความรู้สึกในการเป็นเจ้าของป่าชุมชนร่วมกันไม่เพียงแต่ประชาชนที่มีสถานภาพในชุมชนเท่านั้น รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทุกคนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรม เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนรู้สึกมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน และเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการป่าชุมชนให้มากกว่านี้

7. จากการวิจัยพบว่า เพศมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน โดยเพศชายมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนมากกว่าเพศหญิง ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐและเอกชนรวมถึงผู้นำชุมชนควรมีการส่งเสริมประชาชนที่เป็นเพศหญิง มีโอกาสเท่าเทียมกับเพศชายในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชน และมีโอกาสที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน รวมถึงสนับสนุนบทบาทสตรีในชุมชนให้เห็นความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมการจัดการป่าชุมชน เพื่อประชาชนทุกคนจะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนได้อย่างเต็มที่

8. จากการวิจัยทำให้ทราบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการให้การสนับสนุนชุมชนทั้งในด้านการงบประมาณและสิ่งจำเป็นอื่น ๆ สำหรับการจัดการป่าชุมชนให้สามารถปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่อง และควรมีการจัดสรรการใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนอย่างเป็นธรรม หรืออาจมีค่าตอบแทนให้กับประชาชนที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครในการจัดการป่าชุมชนบ้าง เพื่อสร้างกำลังใจและแรงจูงใจที่ดีให้กับผู้ปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนระหว่างตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง กับพื้นที่ตำบลอื่นๆใกล้เคียง เพื่อหารูปแบบของการจัดการป่าชุมชนและการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนของประชาชนที่เหมาะสมต่อไป
2. ควรศึกษาบทบาทและความตระหนักของผู้นำชุมชนในการจัดการป่าชุมชนในตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง
3. ควรศึกษาบทบาทและแนวทางของภาครัฐในการสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐพล จันทะแจ้. (2548). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษา ป่าชุมชนบ้านแม่สาด ตำบลแม่กระณ อำเภอมือง จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมชาย วิริทธิ์มย์กุล. (2543). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษา: ป่าชุมชนบ้านโคกสันติสุข ตำบลวังหมี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังแวดล้อม, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานয়รัฐมนตรี. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559*. กรุงเทพฯ: สุตรไฟศาล.
- องค์การบริหารส่วนตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง. (2552). *แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2552-2554)*. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2553, สืบค้นจาก <http://www.wangmaprang.go.th/>
- Cohen, John M., & Uphoff, Norman T. (1977). *Rural development participation: Concepts and measure for project design implementation and evaluation*. New York: The Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นางสาวสุชาวลี ชูเอน
วัน เดือน ปีเกิด	13 มิถุนายน 2529
สถานที่เกิด	จังหวัดตรัง ประเทศไทย
วุฒิการศึกษา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2547 - 2551
เศรษฐศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2551 - 2555
สังคมศาสตรมหาบัณฑิต (สิ่งแวดล้อม) มหาวิทยาลัยมหิดล
